

ХҮРТЭЭМЖТЭЙ ӨСӨЛТ

МБГ, МБТХ:

Ахлах эдийн засагч

Ч. Дэлгэржаргал

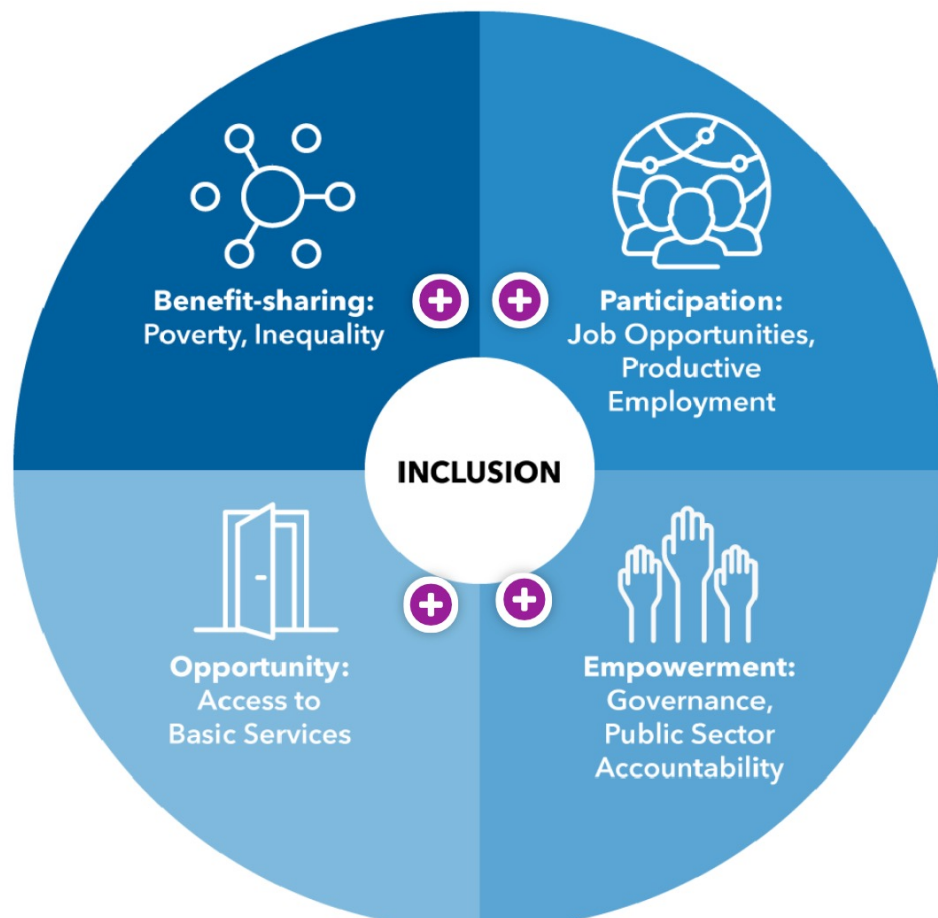
2021 оны 9 дүгээр сар

- Хүртээмжтэй өсөлтийн ерөнхий ойлголт
- Өсөлтийн хүрээмжтэй байдлыг хэмжих
 - Хүртээмжтэй өсөлт ба Монгол улс
- Бодлого
 - Хүртээмжтэй өсөлтийн арга хэлбэр
 - Бодлогын үр дүнтэй байдлыг хэмжих
- Дүгнэлт

Хүртээмжтэй өсөлт гэж юу вэ?

- **Хүртээмжтэй өсөлт:**
 - Хүртээмжтэй /inclusive/
 - Тогтвортой /sustainable
 - Эдийн засгийн өсөлт
- **Хүртээмжтэй:**
 - Нийгмийн групп
 - Бүс нутаг
 - Ирээдүй үе
- **Ерөнхий зорилго:**
 - Тэнцвэртэй өгөөж
 - Оролцоо
 - Боломж
 - Эрх мэдэл

ДНБ түгээмэл үзүүлэлт

- Эдийн засгийн үйл ажиллагаа
- Сайн сайхан байдлыг хэмжинэ
- /Өрхийн хэрэглээ, татварын дараах орлого г.м/

Гэхдээ зарим зүйлсийг тусгахгүй

- Зах зээлийн бус үйлдвэрлэл
- Байгалийн нөөцийн бууралт
- Хүрээлэнгийн буй орчины бохирдол

Бусад анхаарах зүйлс

- Орлого болон баялгийн тархалт
- Чанартай ажлын байр бий болгох

Бусад хувилбар хэмжигдэхүүн:

- Аз жаргалын индекс /Бутан/
- Human development index /UNDP/
- Better Life Index /OECD/

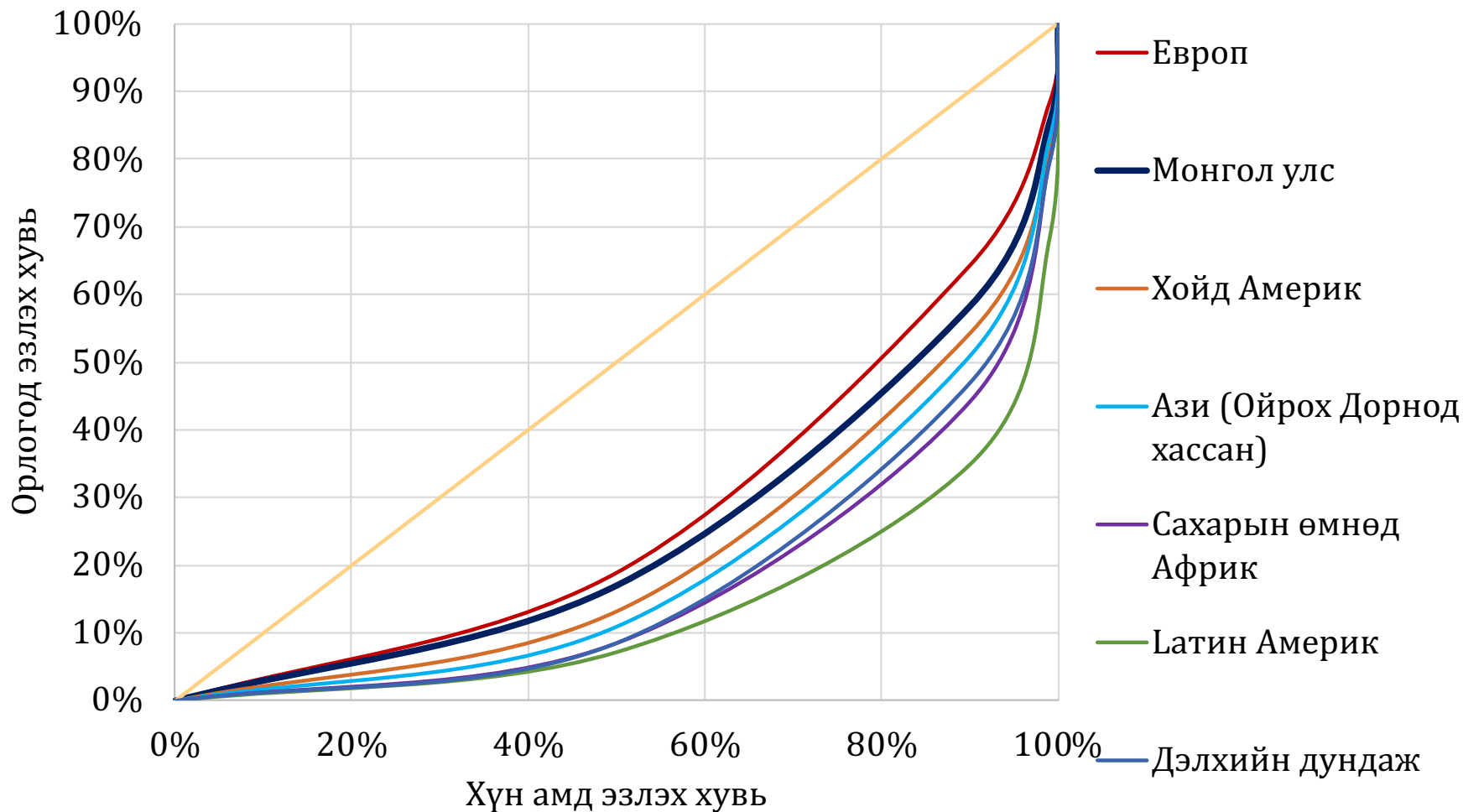
МОНГОЛЫН
ХАМГААГАХ,
ХӨРСӨН
ХӨРӨНГӨ

Хүртээмжтэй өсөлт ба Монгол улс

Татварын дараах орлогоор тооцсон Лорензийн муруй, 2019 он

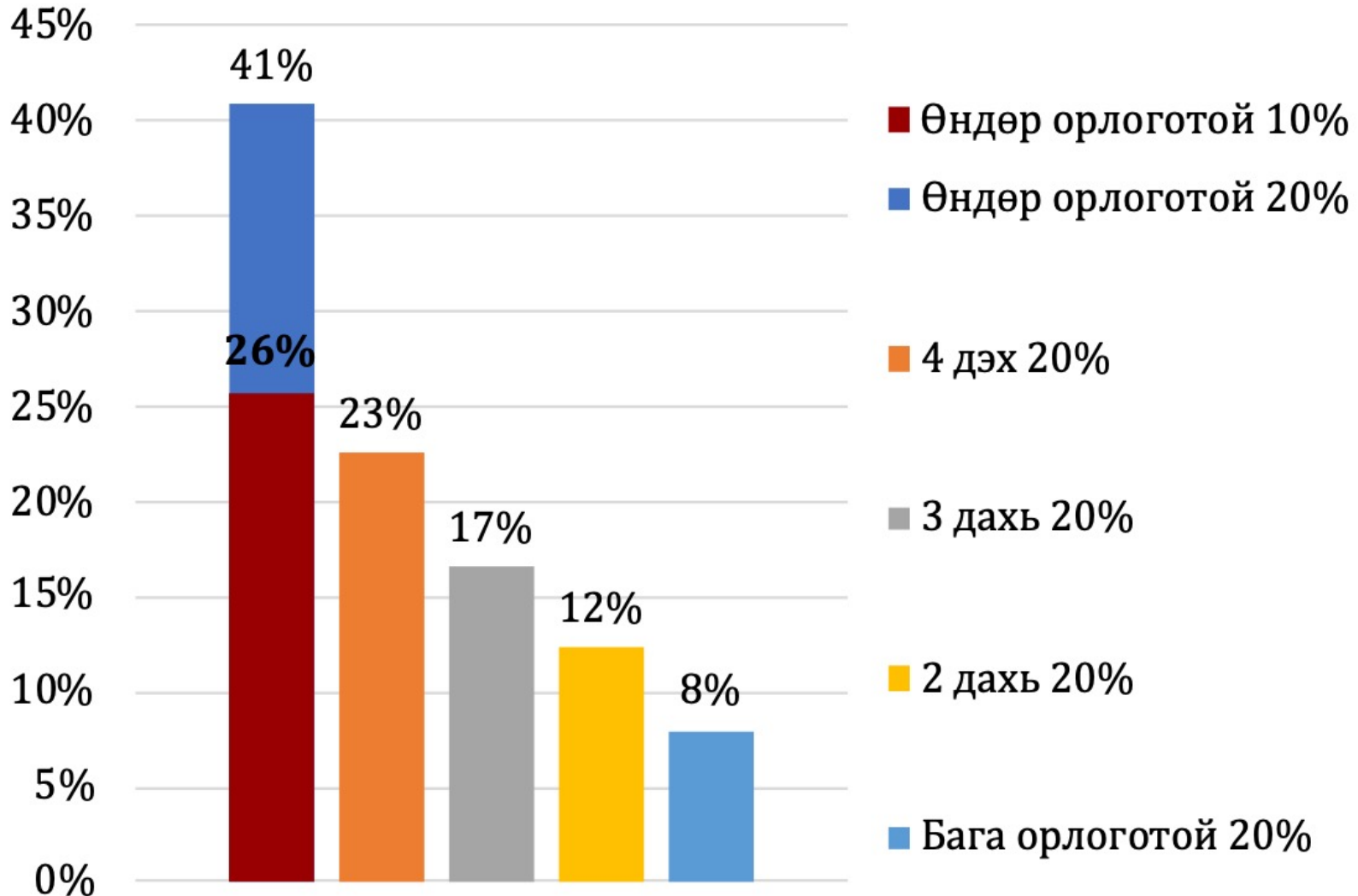
МОНГОЛ
УЛС

Эх үүсвэр: World Inequality Database

Монгол Улсын орлогын тархалт, 2018 он

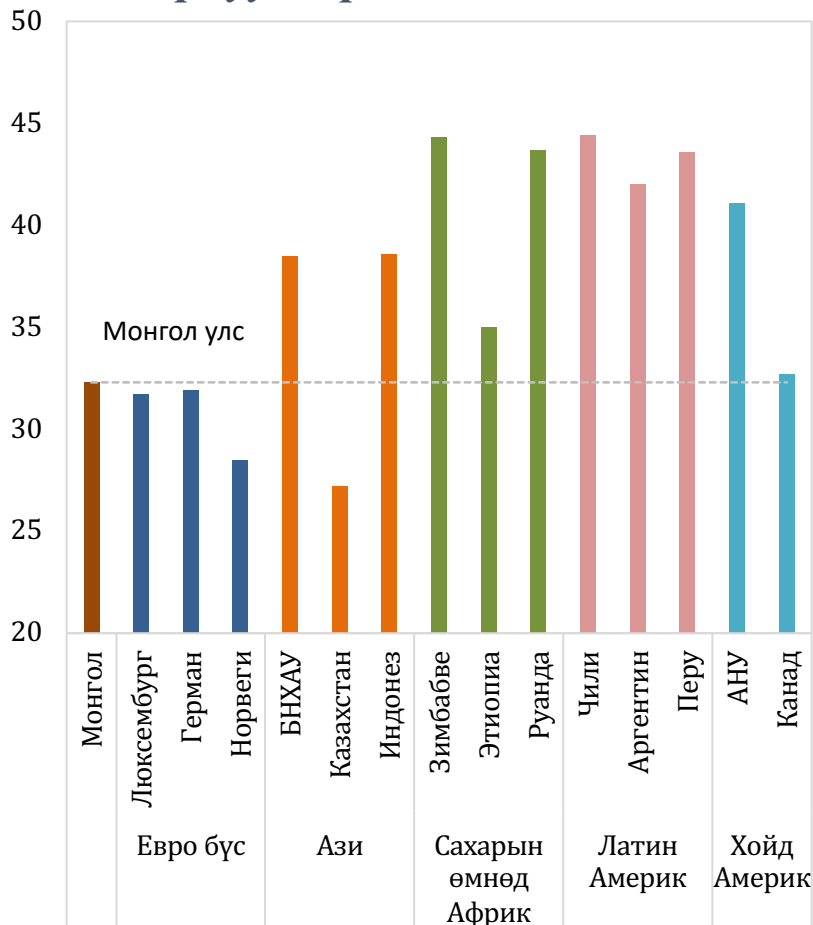

Эх үүсвэр: Дэлхийн банк

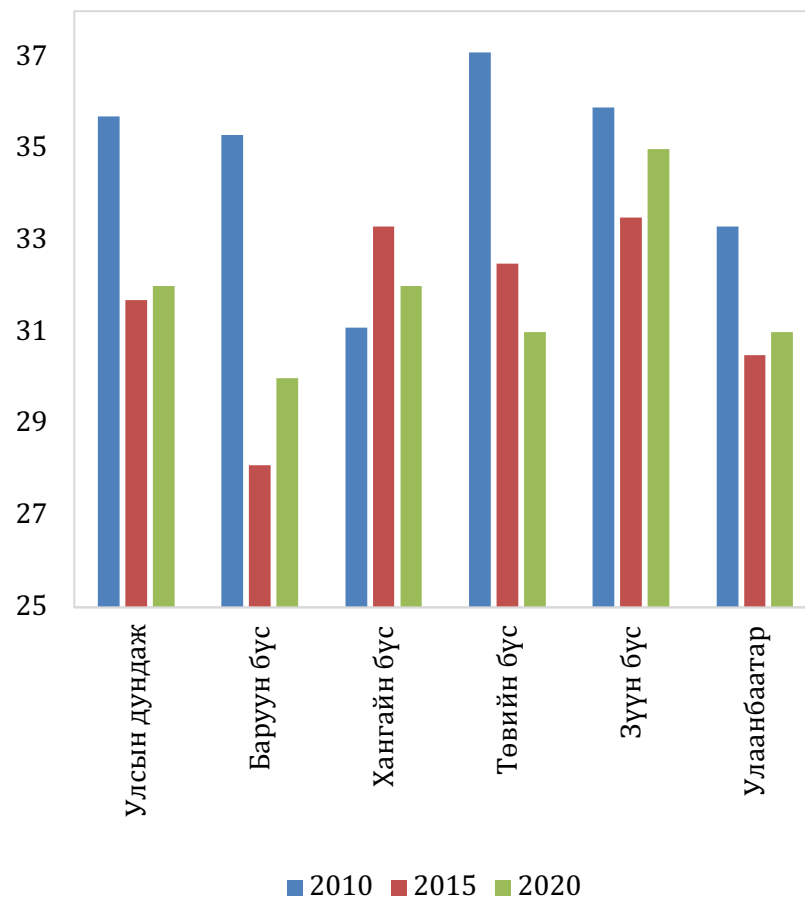
МОНГОЛ
УЛСЫН
ОРОЛГОН

Зардлын жини коэффициент

Улс орнуудаар, 2016 он

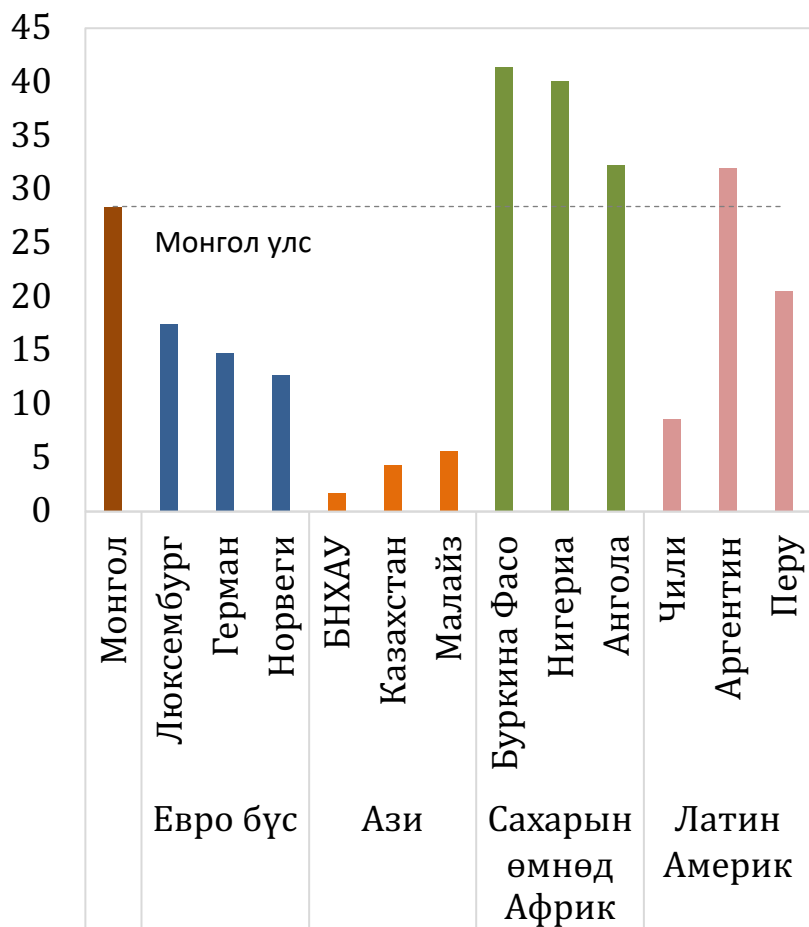
Монгол Улс, бүсүүдээр

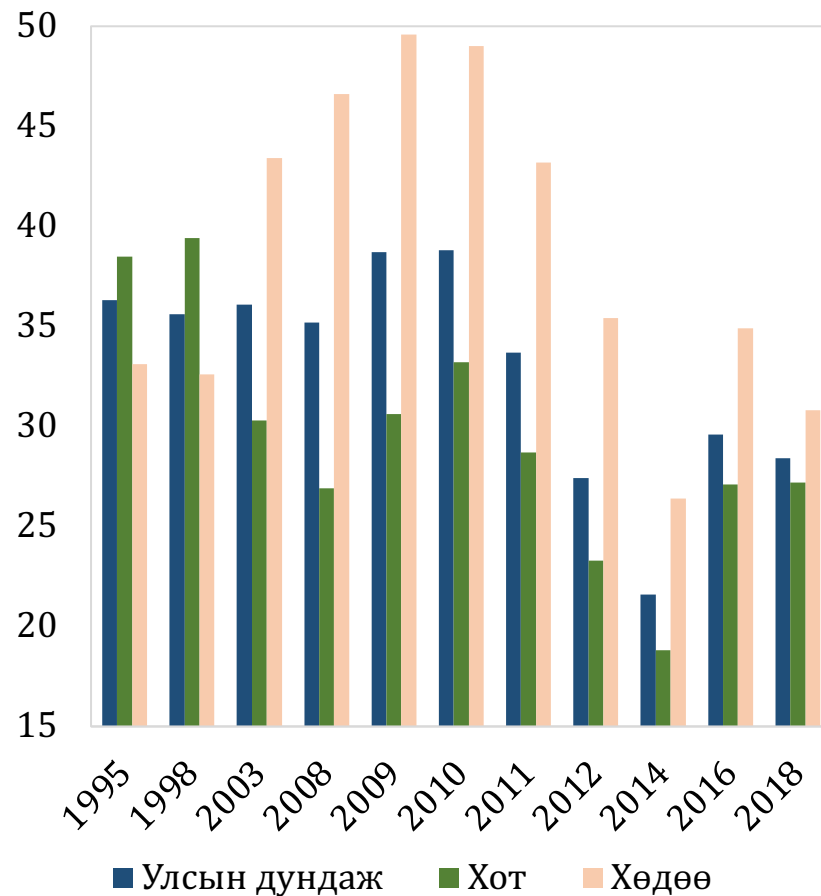
Эх үүсвэр: Дэлхийн банк, Үндэсний Статистикийн хороо (ҮСХ)

Ядуурлын түвшин

Улс орнуудаар, 2018 он

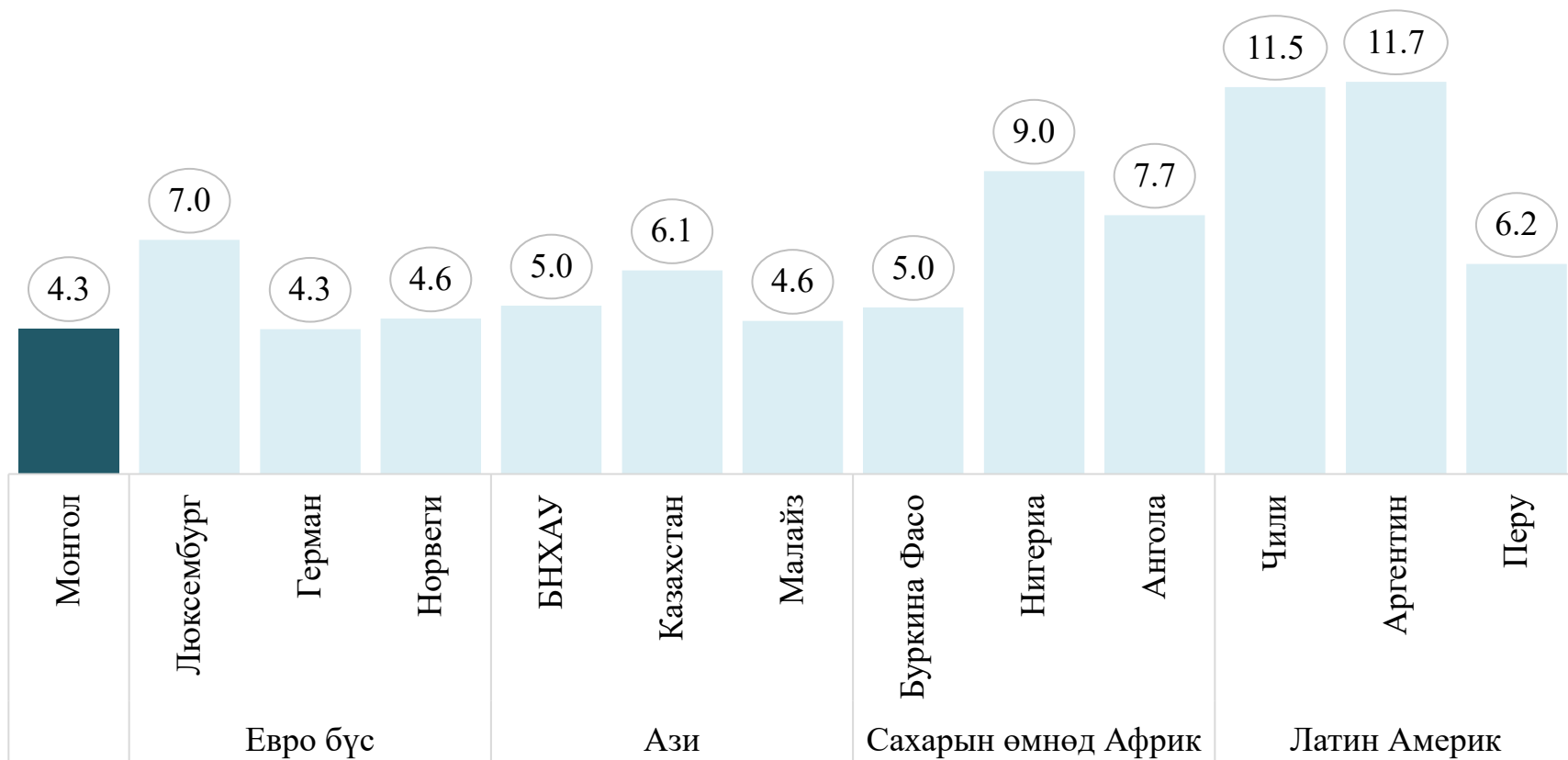
Монгол Улс

Эх үүсвэр: Дэлхийн банк, ҮСХ

Ажилгүйдэл

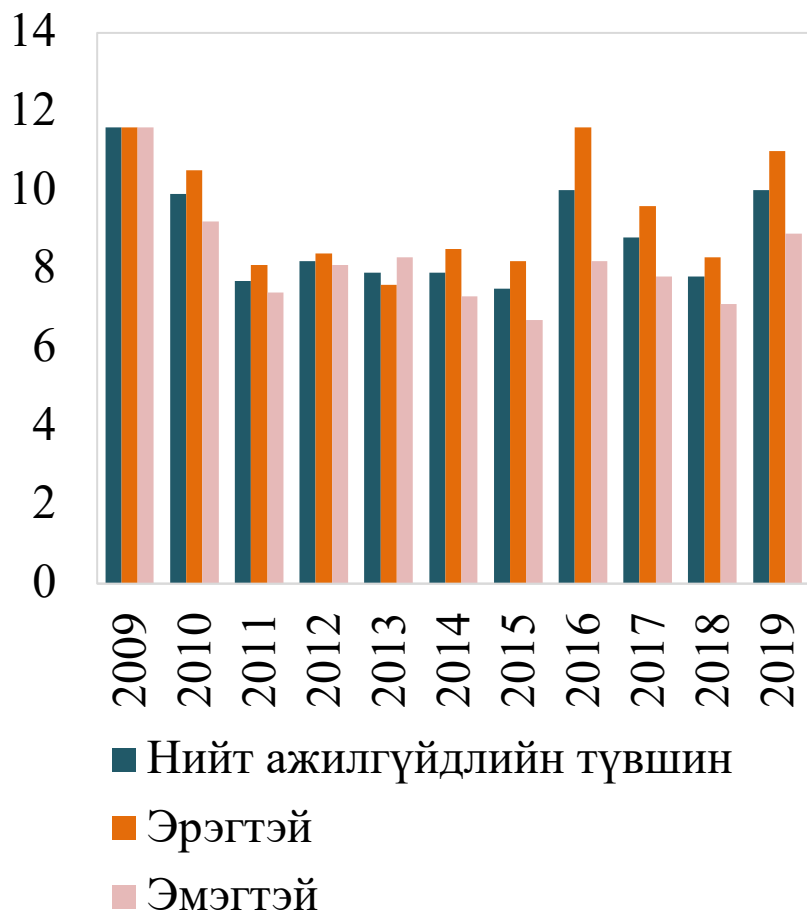
Ажилгүй хүн амын хөдөлмөрийн насны хүн амд эзлэх хувь, улсаар, 2020 он

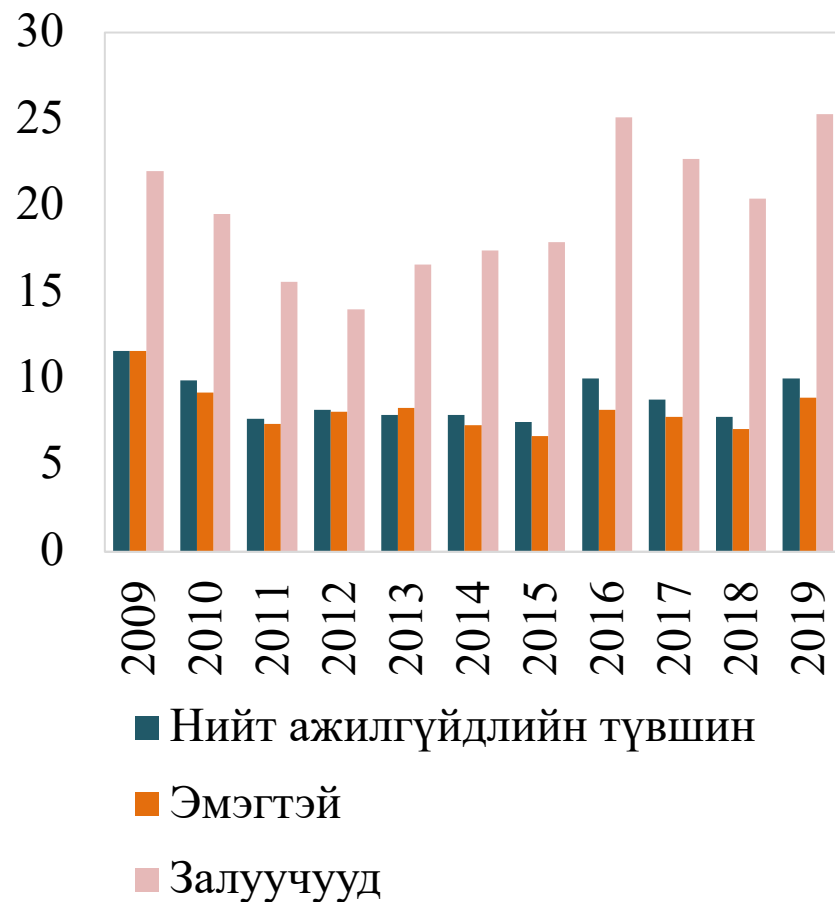
Эх үүсвэр: Дэлхийн банк

Ажилгүйдэл, Монгол улс

Хүйсээр, %

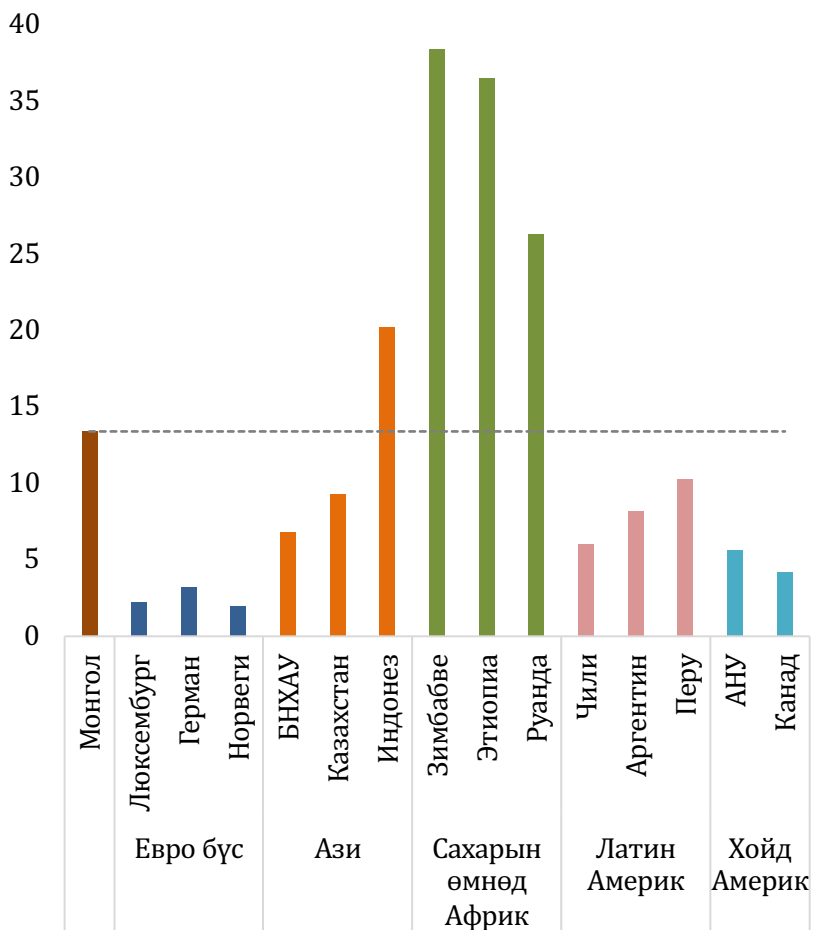
Нийгмийн бүлгээр, %

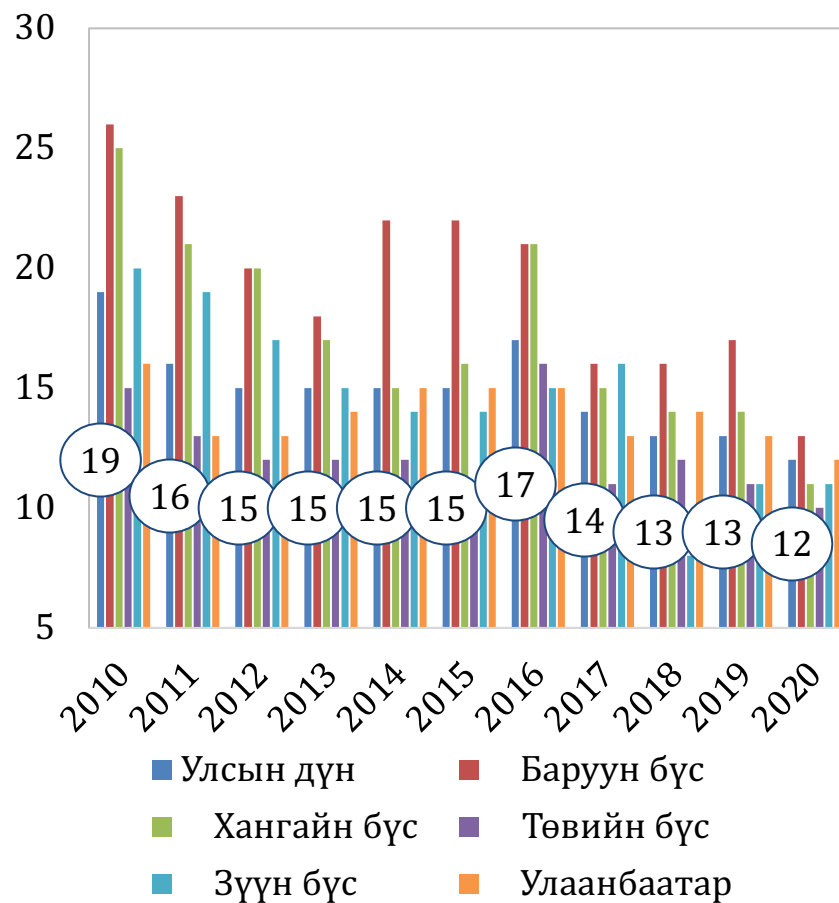
Эх үүсвэр: ҮСХ

Эрүүл мэнд: Нялхасын эндэгдэл

Улс орнуудаар, 1000 амьд төрөлт тутамд, 2019 он

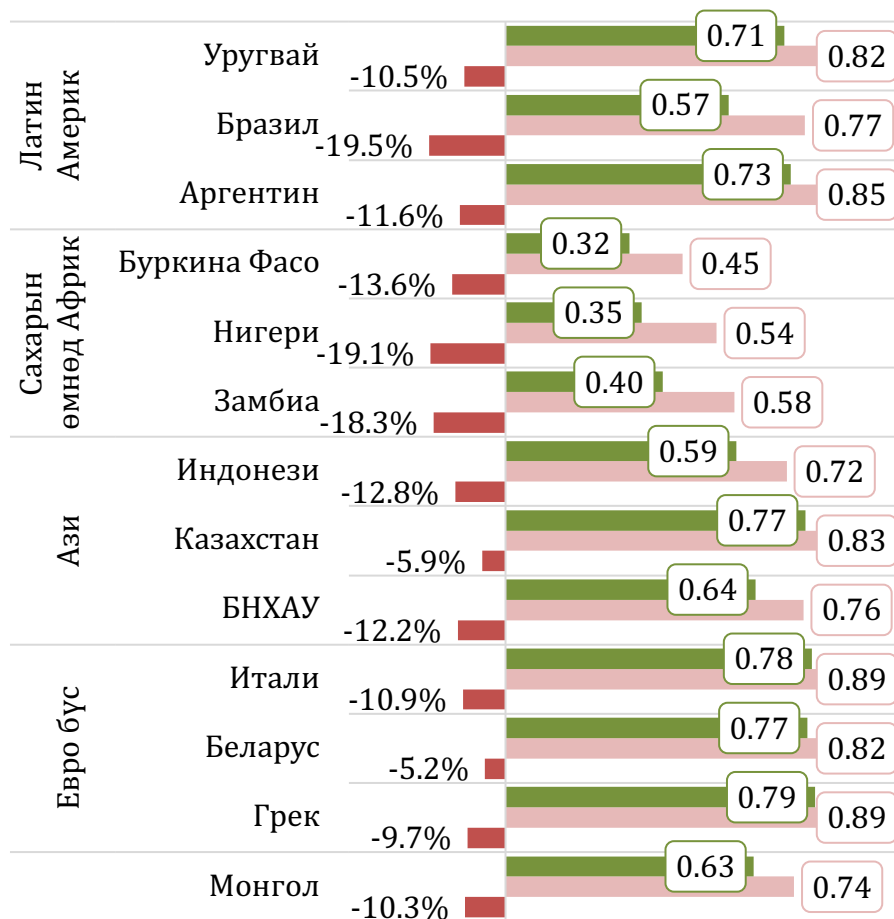
Монгол Улс

Эх үүсвэр: Дэлхийн банк, ҮСХ

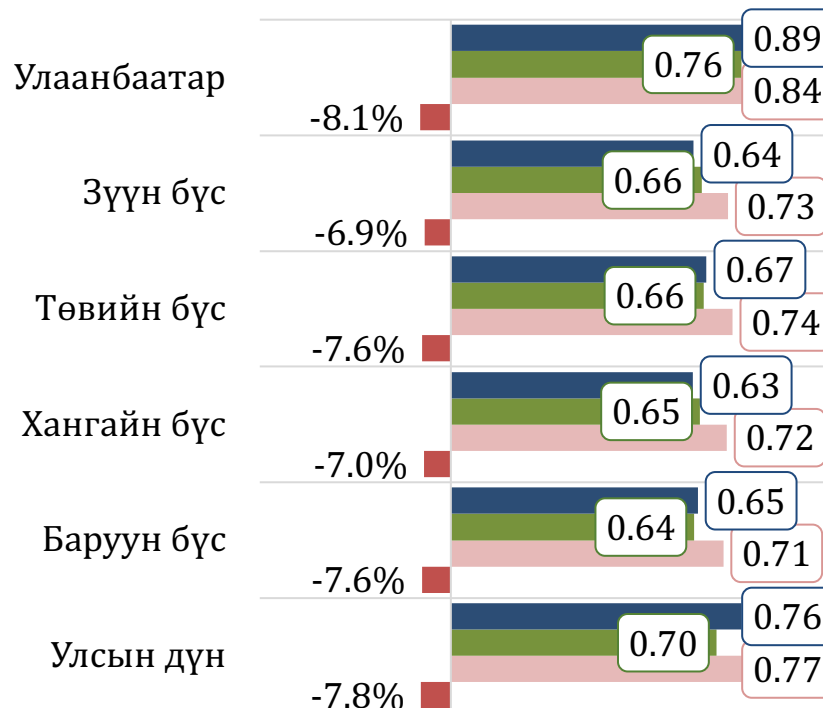
Боловсрол: Хүний хөгжлийн индекс

Улс орнуудаар, 2019 он

■ ТБЗХХИ ■ ХХИ ■ Хүний хөгжлийн алдагдал

Монгол Улс, 2020 он

■ Хүн амын боловсролын түвшний индекс
 ■ ТБЗХХИ
 ■ ХХИ
 ■ Хүний хөгжлийн алдагдал

Эх үүсвэр: Дэлхийн банк, ҮСХ

Санхүүгийн хүртээмж ба гүнзгийрэл

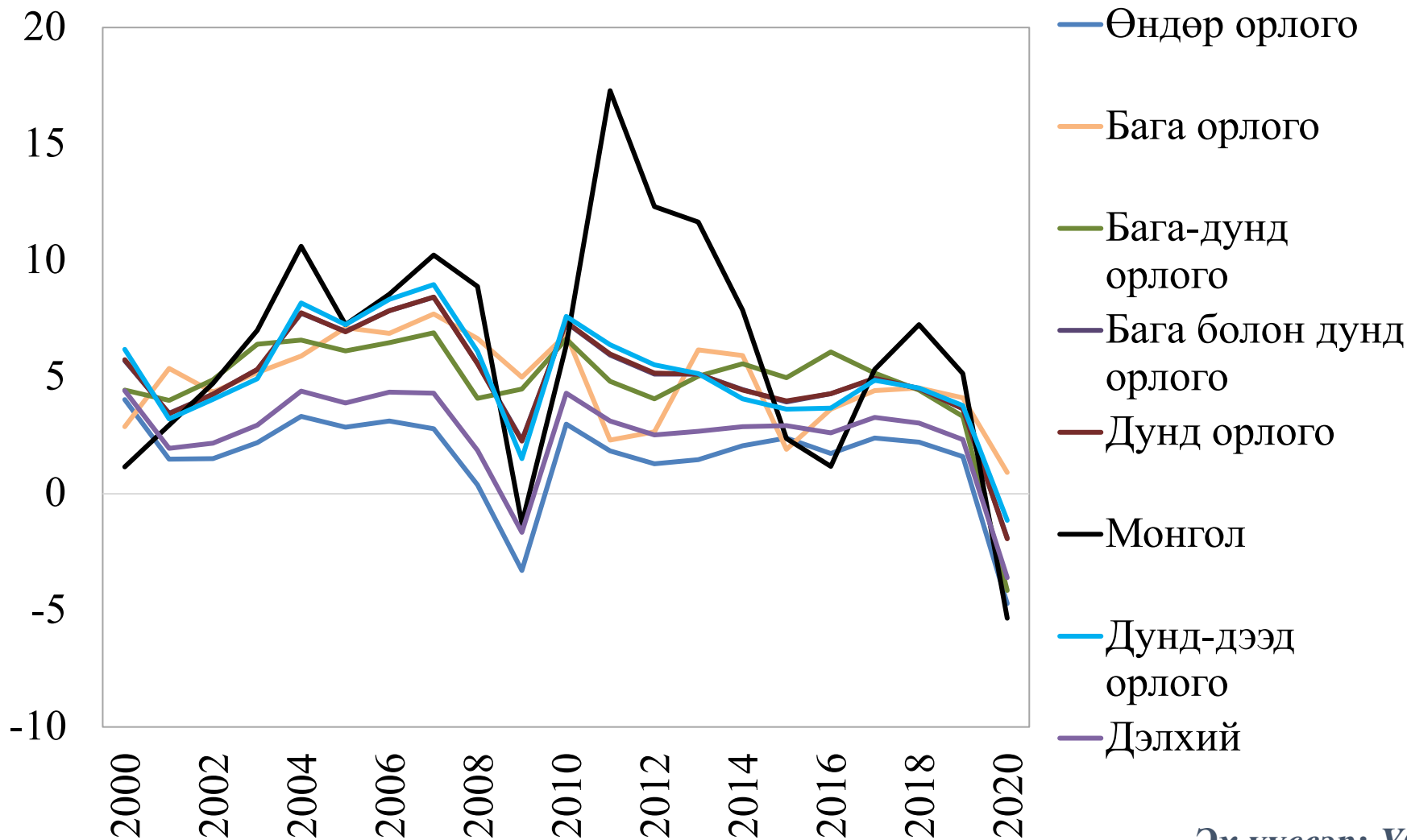
Үзүүлэлт	Монгол	Дунд орлоготой орнууд	Өндөр орлоготой орнууд
Санхүүгийн хүртээмж			
100'000 насанд хүрсэн хүнд ногдох АТМ-н тоо (2019)	148.8	38.9	65.2
100'000 насанд хүрсэн хүнд ногдох арилжааны банкны салбарын тоо (2019)	63.9	11.8	19.4
Санхүүгийн байгууллагад данстай 15-аас дээш насны иргэдийн хувь (2017)	92.97%	65.31%	93.71%
Санхүүгийн гүнзгийрэлт			
Хувийн секторт олгосон дотоодын зээл/ДНБ (2020)	46.4	121.6	164.0
Мөнгөний нийлүүлэлт/ДНБ (2019)	55.9	128.6	124.1
Хадгаламж/ДНБ (2019)	23.7	29.8	23.1
Өрсөлдөх чадвар			
Жижиг дунд үйлдвэрлэлийн санхүүжилт	32.2↓ (124-р байр)		
Хөрөнгийн зах зээлийн үнэлгээ/ДНБ	7.0↑ (99-р байр)		

Эх үүсвэр: Дэлхийн банк, Дэлхийн өрсөлдөх чадварын тайлан 2019

Өсөлтийн тогтвортой байдал

Эдийн засгийн өсөлт, орлогын бүлгээр харьцуулснаар

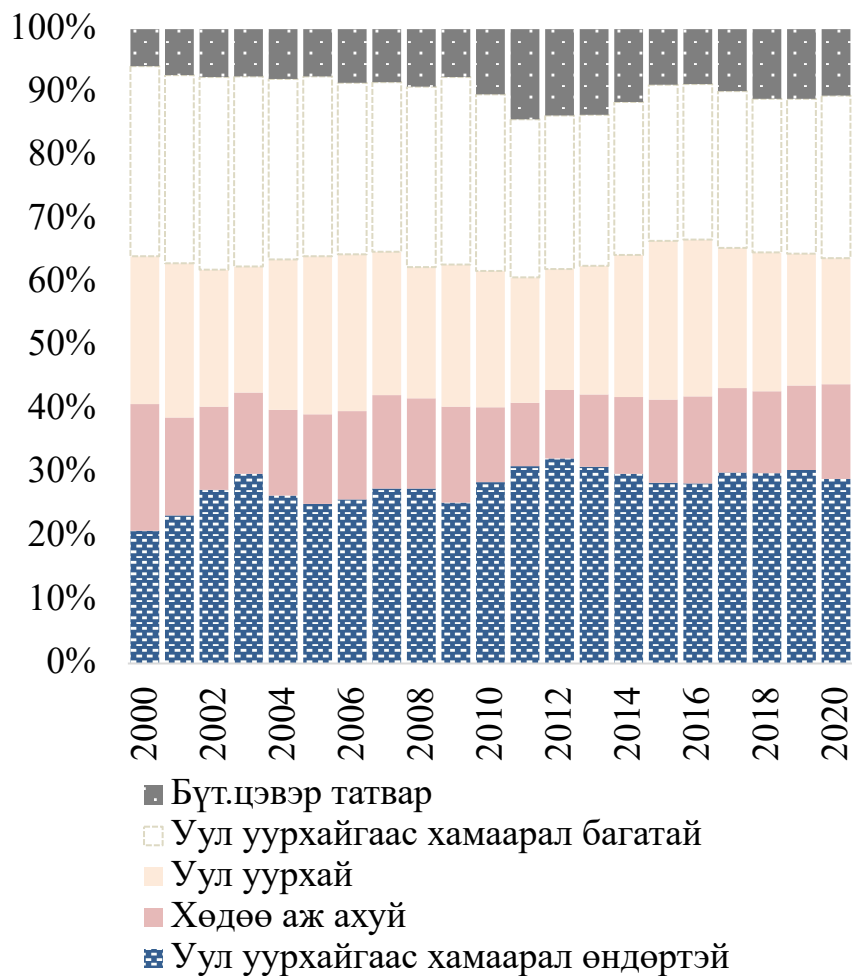

Эх үүсвэр: ҮСХ

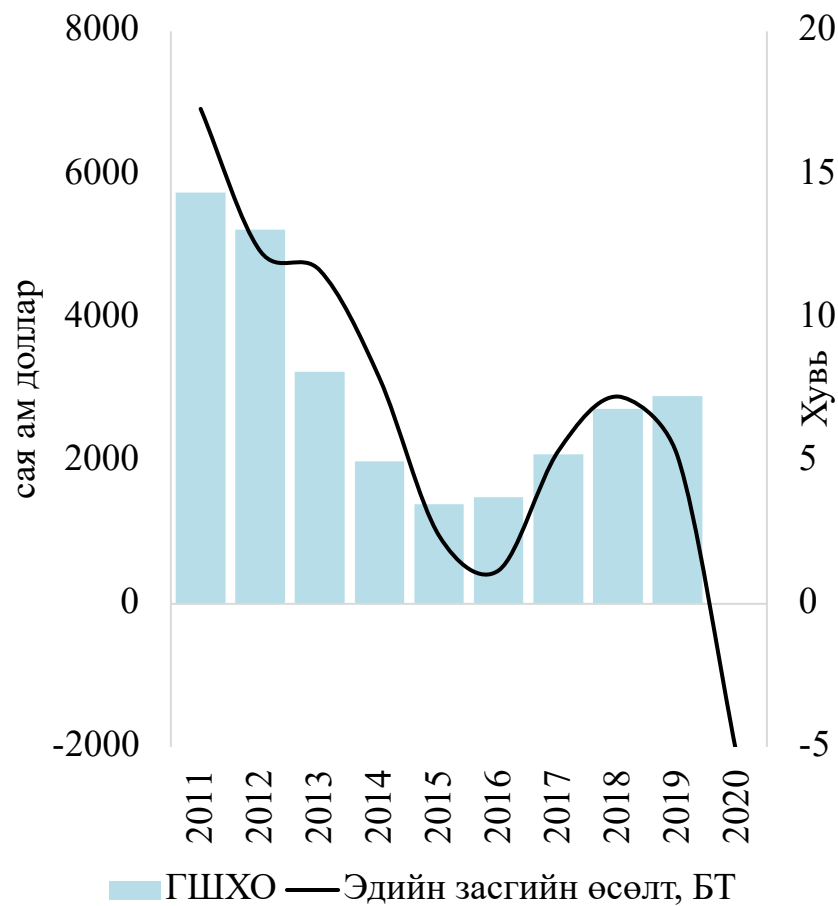
ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ

Өсөлтийн тогтвортой байдал

Эдийн засгийн бүтэц

ГШХО болон ДНБ-ий өсөлт

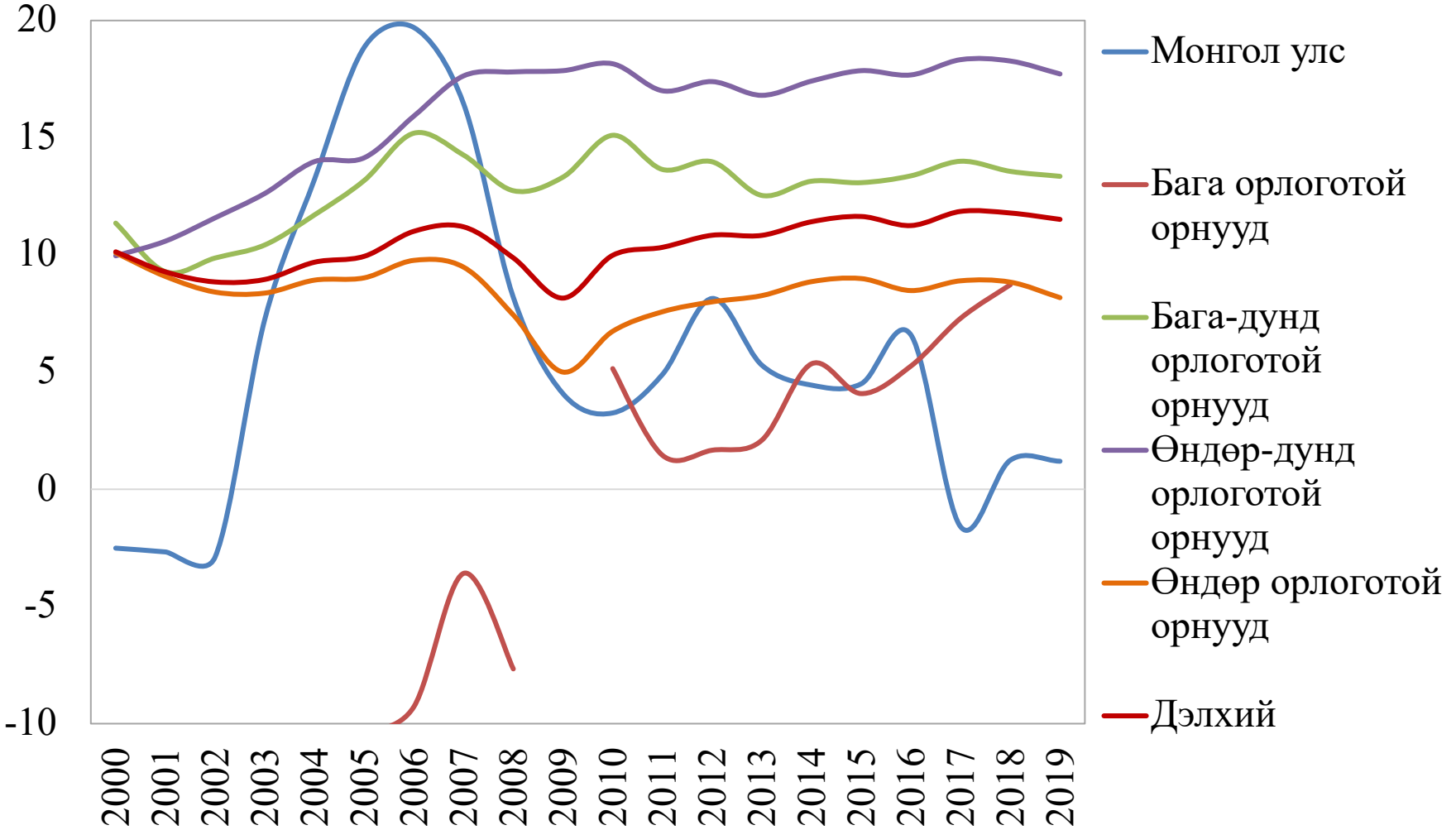
Эх үүсвэр: ҮСХ

Байгалийн баялаг, түүний тогтвортой ашиглалт

МОНГОЛ
УЛС

Засварлагдсан цэвэр хадгаламж, тоосонцорын бохирдолыг оруулсанаар, ҮНӨ-д эзлэх хувиар, орлогын бүлгээр харьцуулснаар

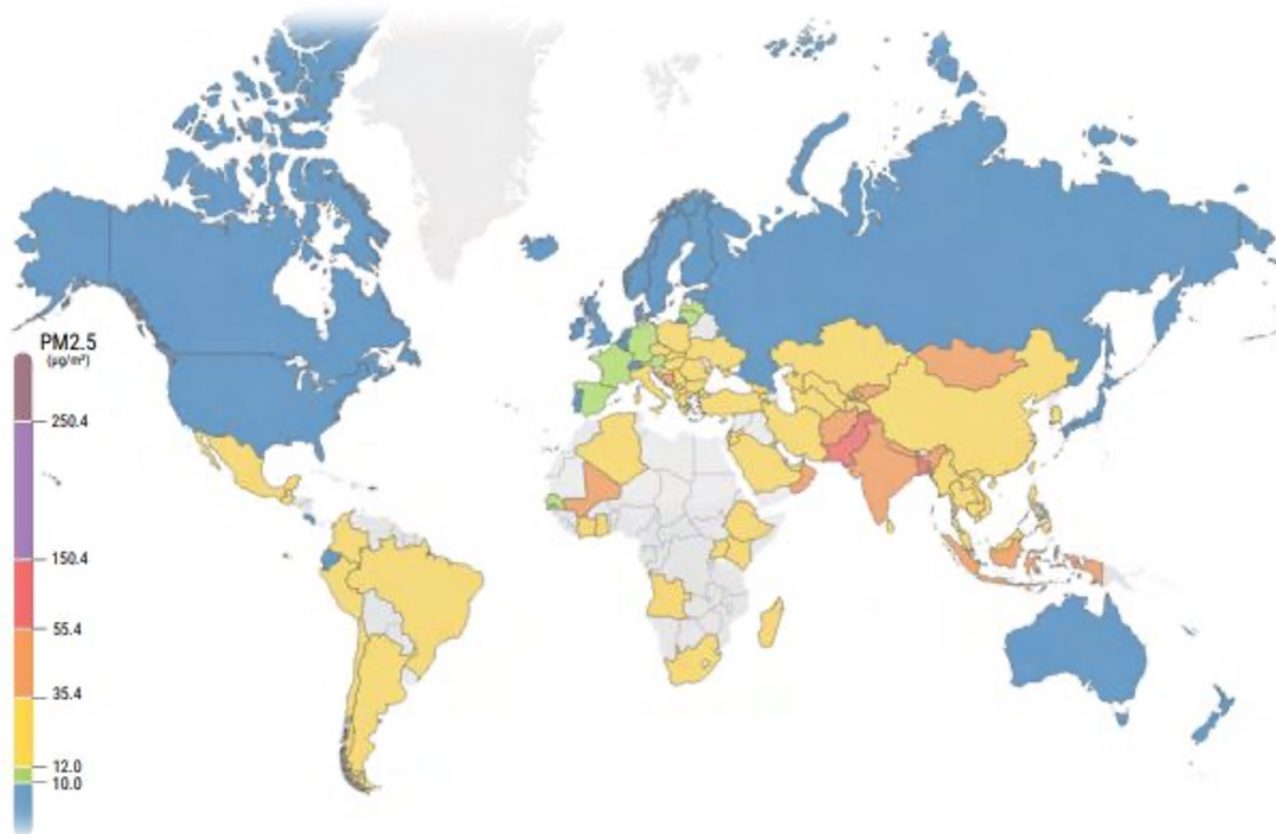
Эх үүсвэр: Дэлхийн банк

Байгал орчны үзүүлэлт

МОНГОЛЫН
ТЭГШЛЭГ

Дэлхийн газрын зураг, агаарын чанарын үзүүлэлтээр

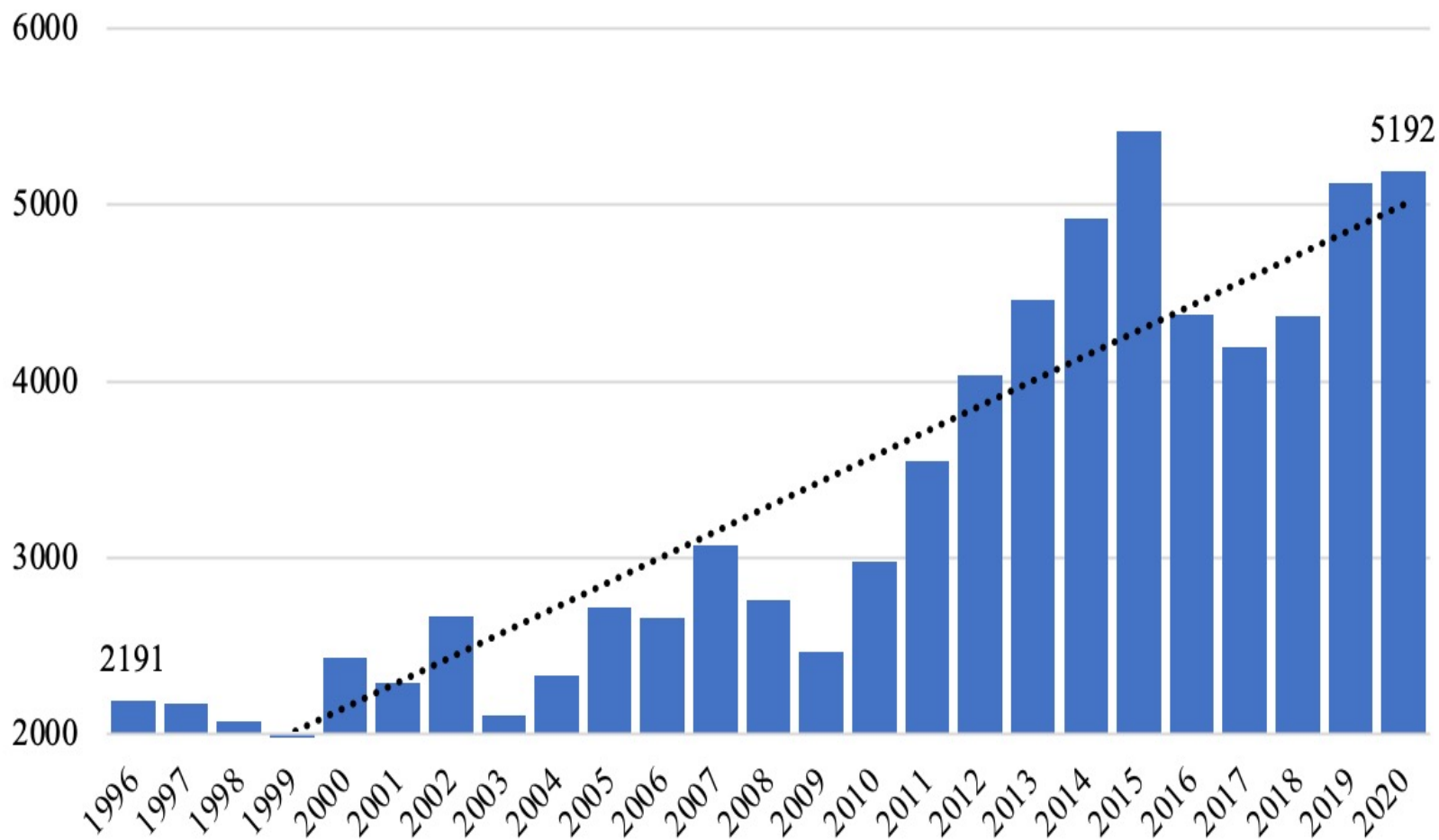

Эх үүсвэр: Дэлхийн агаарын чанарын тайлан 2020

Байгал орчны үзүүлэлт

Гамшигт үзэгдэл, учирсан тохиолдол

ᠪᠠᠶᠢᠭᠠᠯ ᠣᠷᠬᠢ ᠤᠵᠢᠭᠦᠯᠡᠯᠲ

Эх үүсвэр: ҮСХ

Хүртээмжтэй өсөлт ба Монгол улс

- **Орлогын тэгш бус байдал өндөр:** бусад улсуудтай харьцуулахад харьцангуй бага боловч нийт хүн амын зөвхөн 20 хувь нь нийт орлогын 40 гаруй хувьтай тэнцэх хэмжээний орлогыг эзэлж байгаа нь тэгш бус байдал өндөр байгааг илтгэж байна.
- **Ядуурлын түвшин өндөр:** Ядуурлын түвшин 30 орчим хувь байгаа нь бусад улсуудтай харьцуулахад өндөр бөгөөд буурах хандлага ажиглагдахгүй байна. Мөн хот, хөдөөгийн амьжиргааны түвшний зөрүү өндөр байна.

Хүртээмжтэй өсөлт ба Монгол улс

- **Эрүүл мэндийн үйлчилгээний чанар сайн биш:** бусад улсуудтай харьцуулахад эрүүл мэндийн үйлчилгээ сайн биш, хүн амын ядуу хэсэгт төдийлөн хүртээмжтэй биш, бүсүүдийн хувьд тэгш бус байна.
- **Нэмэгдэж буй боловсролын чанарын ялгаатай байдал:** тодорхой хэмжих үзүүлэлт байхгүй байгаа боловч чанарлаг боловсрол эзэмших боломжийн ялгаатай байдал төр болон хувийн хэвшил, хөдөө болон хотын сургуулиудын хувьд өндөр байгаа ба жил ирэх тутам ялгаа нэмэгдэж байна.

Хүртээмжтэй өсөлт ба Монгол улс

- **Санхүүгийн хүртээмжтэй байдал сайжрах шаардлагатай:** бусад улсуудтай харьцуулахад харьцангуй сайн боловч санхүүгийн секторт банкны систем давамгайлж, жижиг дунд үйлдвэрлэлд санхүүжилтийн хүртээмж сул, урт хугацаатай санхүүжилтийн хэрэгцээг хангаж чадахгүй байна.
- **Тогтвортой хөгжлийн асуудал тулгамдсан хэвээр байна:** Монгол улсын эрс тэс уур амьсгал, дэлхийн дулаарал, хотжилт, орчны бохирдол зэргээс үүдэлтэйгээр хүрээлэн буй орчин доройтож байна. Эдийн засгийн эмзэг бүтэц, тодруулбал уул уурхай, мал аж ахуйн салбар эдийн засгийн үйл ажиллагаанд голлох үүрэг гүйцэтгэсээр байгаа нь байгаль орчны болоод эдийн засгийн тогтвортой байдалд сөрөг нөлөөг үзүүлж байна.

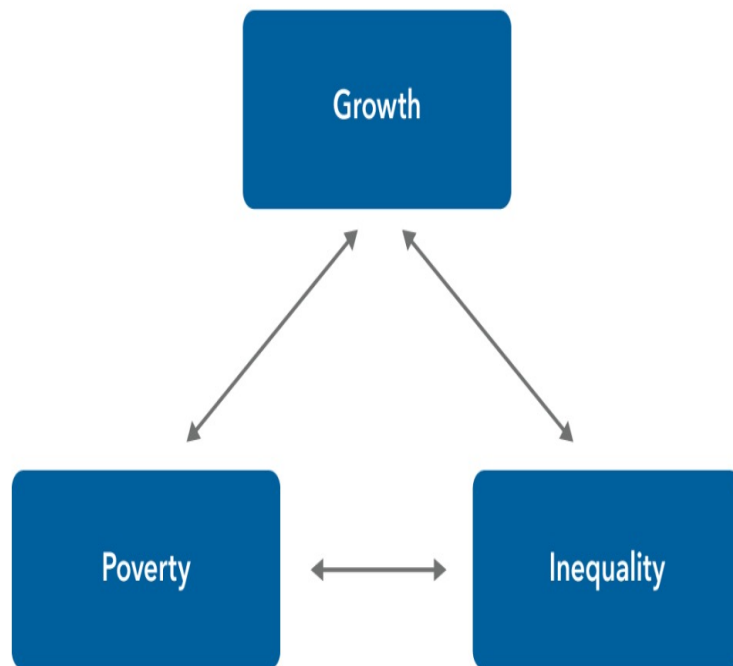

Хүртээмжтэй өсөлтийн үзүүлэлтүүд

- Эдийн өсөлт
 - Ядуурлыг бууруулна
 - Тэгш бус байдал?
- Тэгш бус байдал
 - Өсөлтийг дэмжинэ
 - Хөшүүрэг /incentive/
 - Өндөр хадгаламж
 - Өсөлтийг бууруулна
 - Тэгш боломж
 - Ангийн шилжилт
 - Институцийн хямрал
 - Эдийн засаг, санхүүгийн хөөсрөл, хагарал

Growth-Poverty-Inequality Nexus

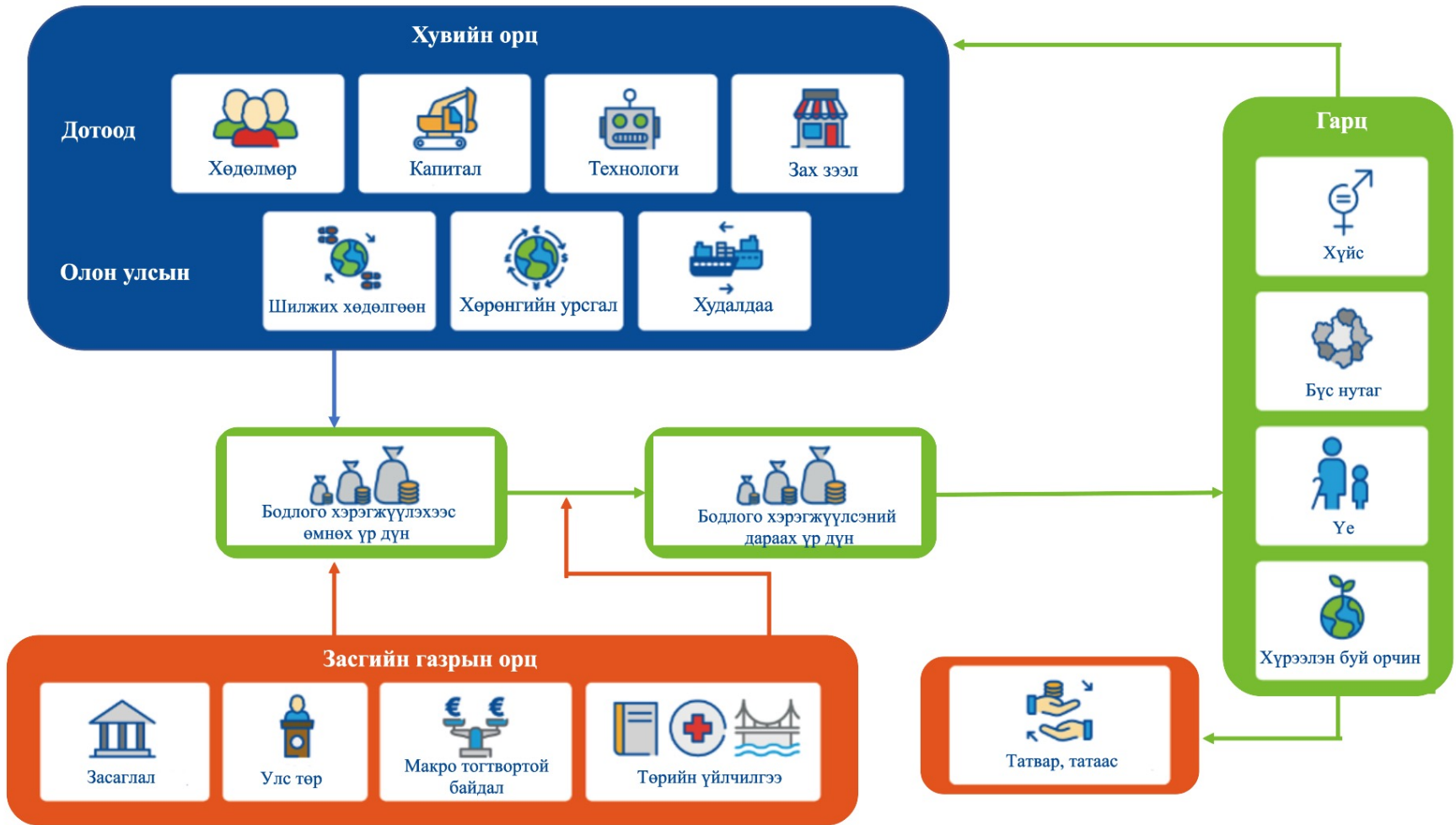
- Ядуурал
 - Биет болон хүмүн капиталын хуримтлал /ядуурлын шугам, эрсдэлд дургүй, санхүүгийн хүрээмж, нийгмийн үйлчилгээ, газар зүйн болон зан төлвийн хязгаарлалт/
 - Lopez and Servén (2009) 10% ядуурал 1% ДНБ

Хөгжлийн Банк

Хүртээмжтэй өсөлтийн арга хэлбэр

ᠬᠦᠷᠲᠡᠭᠡᠮᠵᠲᠡᠢ ᠥᠰᠡᠯᠲᠡᠶᠢᠨ ᠠᠷᠭ᠎ᠠ ᠬᠡᠯᠪᠦᠷ

Хүртээмжтэй өсөлт ба төв банк

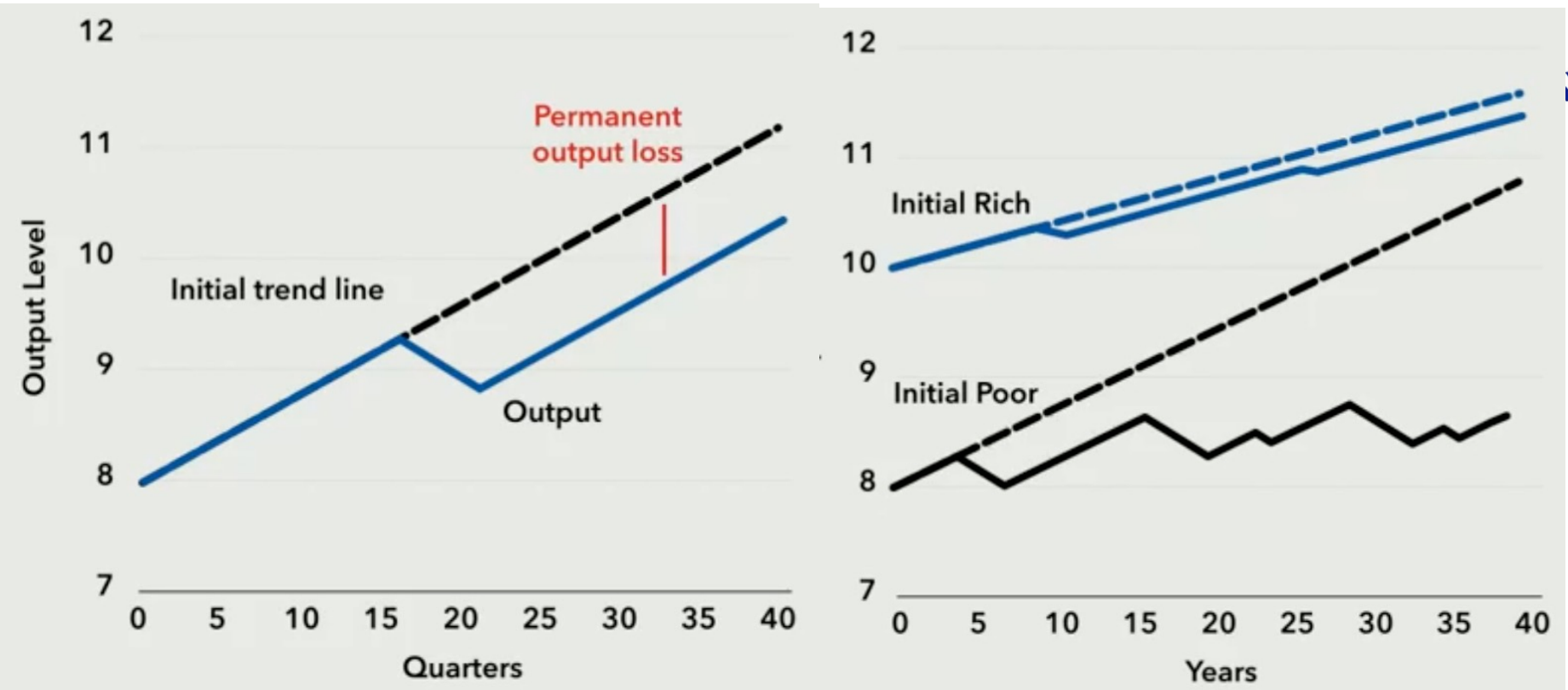
- **Макро эдийн засгийн тогтвортой байдал**
 - Эдийн засгийн хэлбэлзлийг бууруулах
 - Эдийн засгийн хүчтэй уналт болон хямралаас сэргийлэх
 - Бизнес, өрсөлдөөний хийх таатай орчиныг бүрдүүлэх
- **Санхүүгийн хүртээмжтэй байдал**
 - Хүн бүр хадгалах, биет болон хүмүн капитал, бизнесд хөрөнгө оруулах боломжтой байх
 - Хүртээмжтэй санхүүгийн сектор нь санхүүгийн секторын хөгжлийн нэг үзүүлэлт бөгөөд капитал хуримтлал, бүтээмжийн өсөлт болон эдийн засгийн өсөлтөд чухал нөлөөтэй.
 - Санхүүгийн систем сайн байх нь хадгаламжийг илүү бүтээмжтэй хөрөнгө оруулалтын төслүүдэд хуваарилах, эрсдэлийг тархаах, бараа, үйлчилгээ болон мэдээлэл солилцох нөхцлийг хөнгөвчлөх

Хүртээмжтэй өсөлт

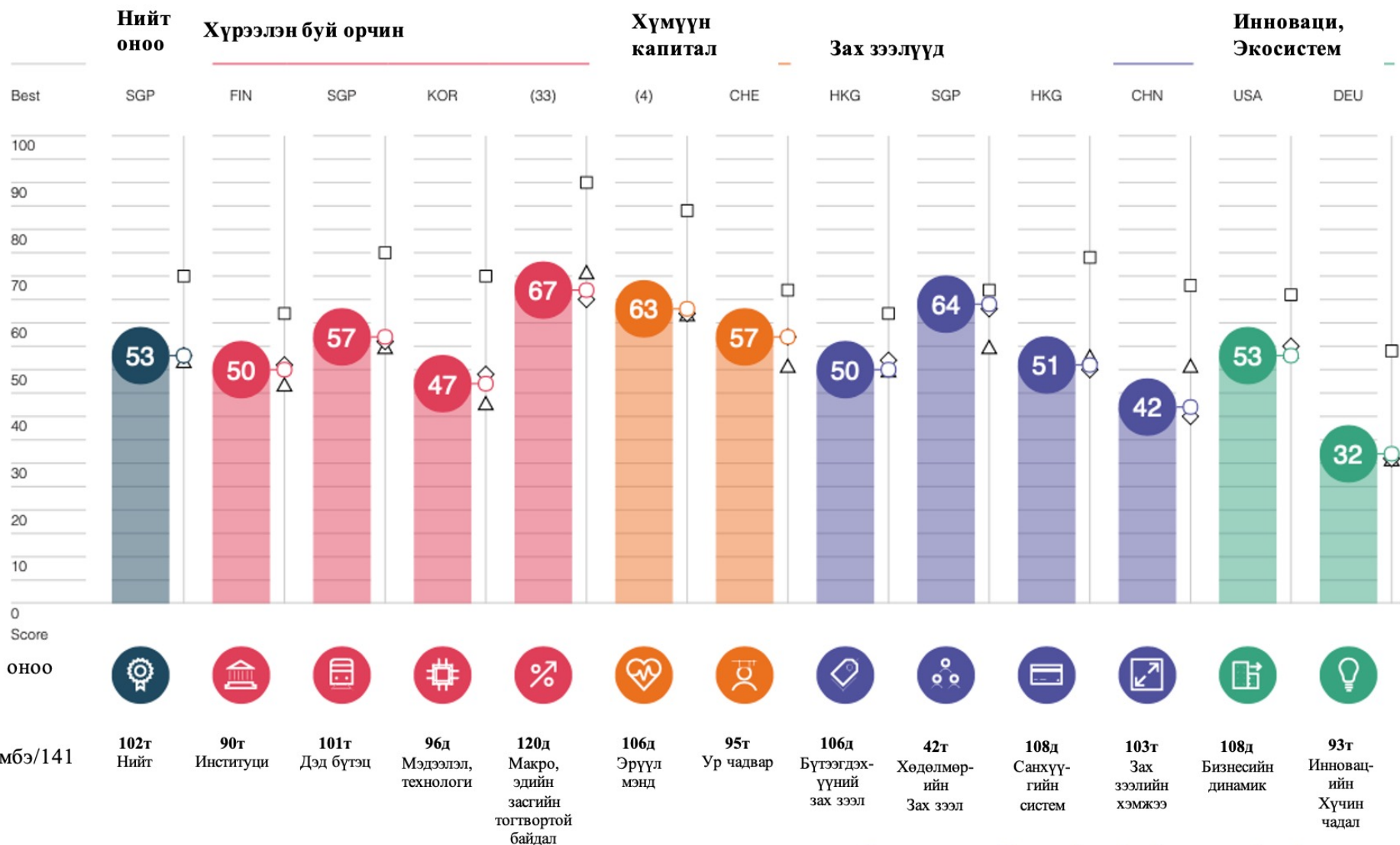
Макро эдийн засгийн хэлбэлзэл

МОНГОЛЫН
МАКРОЭДИЙН ЗАСГИЙН
ХЭЛБЭЛЗЭЛ

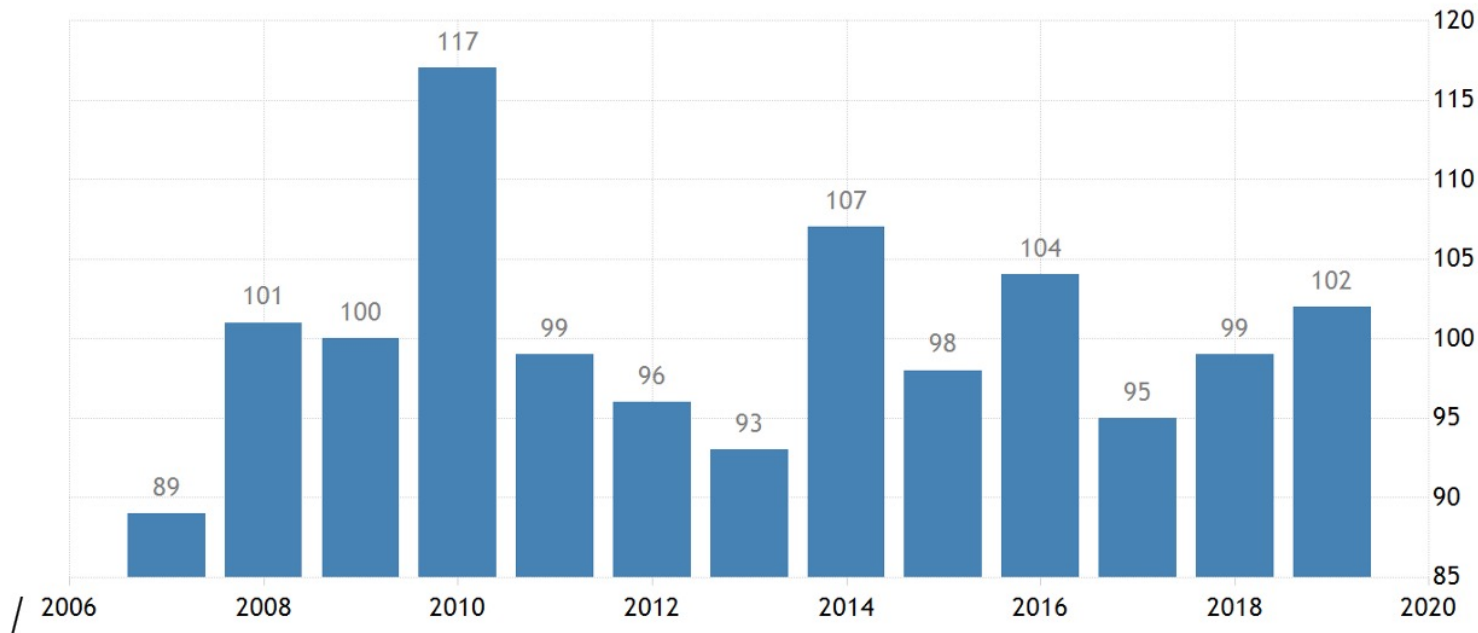

Монгол улсын өрсөлдөөний индекс

Эх үүсвэр: Дэлхийн эдийн засгийн форум

Монгол улсын өрсөлдөх чадварын индексээр эрэмбэлэгдсэн байр

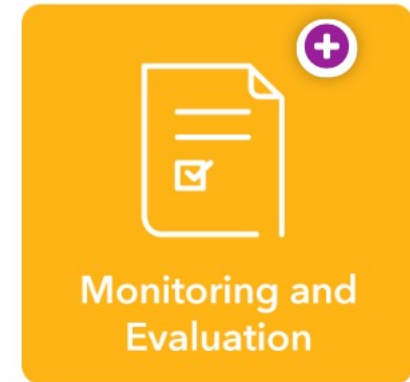

Эх үүсвэр: *Tradingeconomic.com, Дэлхийн эдийн засгийн форум*

Бодлогын стратеги

Steps for Designing and Implementing a Policy Strategy

МОНГОЛЫН
УЛАМГАЙН
ХАМГААГА
ХАМГААГА

Хүртээмжтэй өсөлтийн үр дүнг шалгах

- Тогтвортой хөгжлийн 17 зорилт биелэгдэж буй эсэх

- Монгол улсын хувьд хүртээмжтэй байдал сул байна.
- Шаардлагатай статистик тоон мэдээллийн хүрээг нэмэгдүүлэх
- Хувийн сектор болон засгийн газар нягт уялдаатай ажиллах шаардлагатай
- Засгийн газар:
 - Засаглалын чанар
 - Мөнгөний болон төсвийн зэрэг макро бодлогын үр ашигтай байдал
 - Дэд бүтэц, боловсрол, эрүүл мэнд зэрэг засгийн газраас үзүүлдэг нийгмийн үйлчилгээнүүдийн чанартай, хүртээмжтэй байдал
 - Татвар, татаасын бодлого
 - Өсөлтийн тогтвортой, хүртээмжтэй байдал (Өрийн байгалийн баялгийн, байгаль орчин)
- Монгол улсын хувьд хүртээмжтэй өсөлт, бодлогын үр дүнтэй байдлыг хэмждэг үзүүлэлтүүдээрээ бусад орнуудтай харьцуулахад тааруу
- Бодлого боловсруулж, хэрэгжүүлж буй байгууллагууд бодлого, үйл ажиллагаагаа хүртээмжтэй өсөлтийг бий болгоход чиглүүлж, хэрэгжилтийн үр дүн, чанарт анхаарлаа хандуулах нь нэн чухал байна.

**Анхаарал хандуулсанд
баярлалаа**

МОНУЛ БАНК